

BACKGROUND REPORT

Zneužívání přírodních látek

Nela Karlová
nela.karlova@amo.cz

Obsah

1	Jak číst background	3
2	Úvod	3
	2.1 Vymezení základních pojmů	3
	2.2 Základní principy drogových politik	4
3	Vliv a dopady užívání	5
	3.1 Zdravotní rizika	5
	3.2 Sociální dopady	6
4	Postavení WHO	7
	4.1 Úmluvy OSN	7
	4.2 Oblasti práce WHO	8
	4.3 Priority a cíle WHO	9
5	Shrnutí	10

1 Jak číst background

Tento background report (dále jen „BGR“) byl vytvořený pro účely simulovaného jednání Světové zdravotnické organizace (dále jen „WHO“) v modelu OSN v rámci Pražského studentského summitu. Cílem tohoto BGR je poskytnout delegátům základní přehled o problematice a vysvětlit postavení, které k ní WHO zaujímá. Vzhledem k omezenému rozsahu tohoto

dokumentu by delegáti měli čerpat i z doporučených a rozšiřujících zdrojů a následně nepodcenit individuální rešerši. Pro kvalitně napsané stanovisko státu k problematice je také nutné zodpovědět si otázky pro jednání, které delegáty přímo nasměrují k hlavním tématům jednání.

2 Úvod

Historie užívání drog je stará jako lidstvo samo. Již mezi prvními doklady o pěstování obilovin byly nalezeny i stopy po výrobě kvašených nápojů – alkohol (ethanol) lze tedy označit za nejstarší a nejrozšířenější drogu vůbec. Mák se ve starověkém Egyptě pěstoval na větších plochách a byl z něj vyráběn lék proti bolesti – opium. Takové konopí bylo v *Knize léčiv* čínského lékaře Sheng-Nunga popisováno jako droga proti zácpě,

revmatismu, malárii a dalším potížím. Postupně se s vývojem společnosti a s formováním států tyto látky ještě více rozšířily.¹

Samotné slovo „droga“ (pocházející z francouzštiny) původně znamenalo „sušené nebo jinak konzervované orgány rostlin, živočichů, sloužící jako léčiva; léčivo obecně“ a např. v angličtině si tento význam slovo „drug“ podrželo i v běžné řeči dodnes.²

2.1 Vymezení základních pojmů

2.1.1. Drogy

Dle definice WHO z roku 1994 je droga „*jakákoli chemická látka, která, je-li vpravena do živého organismu, může měnit biochemické nebo fyziologické procesy.*“³

V prostředí se vyskytuje mnoho látek, které by odpovídaly zmíněné definici. Některé z nich jsou společností i legislativou tolerovány, jiné jsou však zakázány. Jelikož si lidé sami často neuvědomují jejich zdravotní dopady a rizika (např. poškození orgánů, mentální poruchy), mělo by být cílem každého státu o drogách informovat, chránit obyvatele, pomáhat jim, ale také vymýšlet vhodný způsob regulace.

2.1.2. Zneužívání drog

WHO tento pojem definuje jako „*Trvalé nebo i sporadicky nadměrné užívání drog, které je v rozporu. a jakkoliv nesouvisí s přijatelnou lékařskou praxí. Zneužívání může – ale nemusí – být závislostním (adiktivním) užíváním.*“⁴

„Samotné slovo „droga“ (pocházející z francouzštiny) původně znamenalo „sušené nebo jinak konzervované orgány rostlin, živočichů, sloužící jako léčiva; léčivo obecně“ a např. v angličtině si tento význam slovo „drug“ podrželo i v běžné řeči dodnes.“

2.1.3. Drogová závislost

Definici (syndromu) závislosti vymezuje 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí tak, že:⁵ „*[u] určitého jedince má užívání nějaké látky mnohem větší přednost před jednáním, kterého si kdysi cenil více. Za hlavní charakteristiku syndromu závislosti je označena často silná, někdy přemáhající*

touha užívat návykové látky.⁶ Podle expertů WHO je pro drogové závislosti charakteristické:

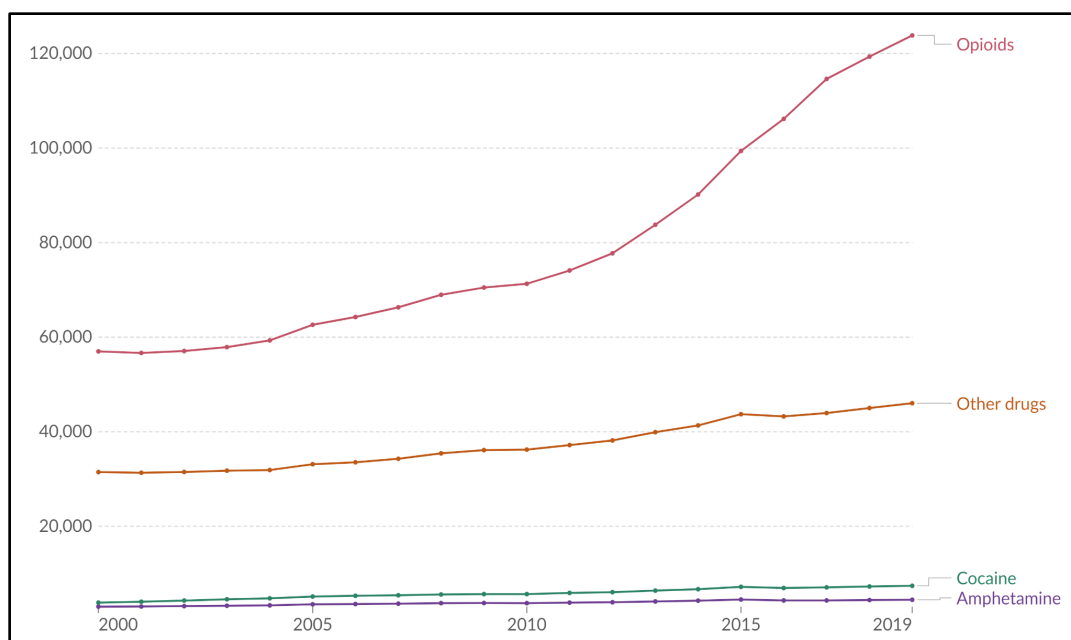
1. silná touha nebo pocit nutkání užívat látku,
2. ztráta sebekontroly při užívání, potíže s dobrovolným ukončením nebo úpravou užívání látky,
3. při přerušení užívání látky se často objevuje abstinenční syndrom, spočívající v psychologické touze po droze a ve fyzických potížích – bolestech hlavy, pocení, halucinacích i křečích.⁸

Na světě je asi 35 milionů lidí, kteří buď zneužívají anebo jsou závislí na drogách. Odhaduje se, že ročně zemře kvůli drogám zhruba 0,5 milionu lidí, z toho přibližně 350 000 mužů a 150 000 žen.

Druhů závislostí je celá řada. WHO upozorňuje, že není možné ani žádoucí vymezovat nebo definovat pojem drogová závislost nezávisle na látce, která se na ní podílí. Je důležité vždy uvádět i název látky (např. závislost na alkoholu, opioidech...), aby se tak předešlo nepřesné diagnostice a neúčinné léčbě.⁹ Jelikož drogová závislost přímo působí na mozkové receptory, vzniká podstatně rychleji než jiné. Podněty od klasických drog jsou až pětikrát silnější než mechanismy spouštějící ostatní typy závislostí. Ukončí-li někdo drogovou závislost zcela bez problémů, zařadí se tak mezi spíše nepočtené výjimky.¹⁰

2.1.4. Předávkování

Za předávkování je podle definice WHO z roku 1994 považováno „[u]žívání jakékoliv drogy v takovém množství, které vyvolává akutní nepříznivé fyzické nebo duševní stavy“.¹¹ Předávkování může vyvolat přechodné nebo trvalé následky, případně smrt. Úmyslné předávkování je běžným způsobem sebevražd a pokusů o sebevraždu.

Obr. 1 Odhadovaný roční počet úmrtí na předávkování podle typu drogy v letech 2000–2019

2.2 Základní principy drogových politik

Existuje řada systémů dělení psychotropních látek, v epidemiologii se nejčastěji používá dělení podle vzniku, podle typu působení, podle chemického složení a podle závažnosti společenských následků. Poslední zmíněný indikátor v sobě v ideálním případě zohledňuje především zdravotní, kriminogenní

a ekonomická rizika, plynoucí z užívání drog.¹² Právě podle tohoto indikátoru se jednotlivé vlády států rozhodují, do jaké z následujících kategorií určité psychotropní látky zařadí.¹³

2.2.1. Prohibice

Tento přístup je založen na zákazu užívání, výroby a distribuci některých drog. Látky jsou zcela zakázány. Je možné s nimi pracovat pouze pro vědecké účely, ale je třeba mít zvláštní povolení, jelikož není dovoleno je ani vlastnit. Příkladem států s prohibičním režimem uvaleným na všechny typy psychotropních látek jsou některé muslimské země.¹⁴

2.2.2. Dekriminalizace

Není trestné držení drogy ani její užívání, ovšem zakázány jsou výroba, obchod, předávání apod. Cílem této metody je odstranit trestní sankce pro uživatele drog a soustředit se spíše na prevenci a léčbu. Trestá tedy podstatně mírněji než prohibice. Zeměmi s tímto režimem platným pro všechny drogy, jsou např. Itálie, Portugalsko, Španělsko. Jen pro některé typy drog tento režim nastolila Velká Británie, některé německé spolkové země a další státy.¹⁵

2.2.3. Neprohibiční regulace

Na (některé) psychotropní látky je uvalen zvláštní režim. Obchod s nimi není principiálně zakázán, je ale podroben přísným podmínkám. Například Nizozemsko zavedlo v roce 1977 kontrolovaný prodej konopí a hašiše v tzv. coffee shopech, jež musí splňovat tzv. „AHOJ-G“ kritéria; dohled nad těmito obchody má místní samospráva, která je v případě nedodržení pravidel bez výstrahy ruší.¹⁶

2.2.4. Legalizace

Psychotropní látky nejsou nijak regulovány (s výjimkou zákazu prodeje do dovršení určitého věku) a jsou volně propagovány za účelem zvýšení prodeje, což vytváří daňového příjmy pro stát. Tento přístup může zahrnovat kontroly, aby byla zajištěna bezpečnost. Dnes jsou v západní kultuře takovými drogami typicky alkohol, tabák nebo případně marihuana.¹⁷

3 Vliv a dopady užívání

Pro drogy platí to, co pro chemické látky, které jsou lidskému tělu nevlastní obecně: bude-li je člověk nadužívat, pravděpodobně tím naruší homeostázu (tj. stálost vnitřního prostředí, např. pH, koncentraci iontů apod.¹⁸), což může vést k nežádoucím následkům. Zajímavé je, že v současné době je často škodlivější způsob užívání drog než droga sama.¹⁹

Užívání návykových látek bez lékařského dohledu je spojeno s mnohými zdravotními riziky.

3.1 Zdravotní rizika

Zdravotních rizik spojených s užíváním drog je nespočet. Systematicky lze dělit zdravotní rizika zneužívání drog buď podle nositele škody (toho, komu je škoda způsobena), nebo podle mechanismu vzniku škody.²¹

3.1.1. Individuální

Přímá rizika užívání vznikají v důsledku interakce účinné psychotropní látky s organismem. Jedná se jak o tzv. somatické škody (předávkování, poškození centrální nervové soustavy, poškození sliznic, karcinogenní efekt), tak o poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním psychoaktivních látek.²²

Nepřímá rizika nevznikají v přímém důsledku působení dané látky (nevyplývají z její chemické

Stejně jako u běžných nemocí i u zneužívání drog platí, že situace zachycená v časném, méně závažném stádiu je snáze léčitelná a nemusí přejít do pokročilejšího. Není-li drogová závislost léčena, zvyšuje se riziko nemoci a dysfunkčnosti v osobních, sociálních, vzdělávacích, pracovních nebo jiných důležitých oblastech a dochází ke zvýšení nákladů pro společnost v důsledku ztráty produktivity, předčasným úmrtím, zvýšením výdajů na zdravotní péči apod.²⁰

podstaty, jsou způsobena jinými faktory). Prvním možným rizikem je nebezpečí přítomnosti nezamýšlené látky. Může dojít k intoxikaci cizorodou látkou (jako ředící látky se používá např. kofein, fenacetin, cyankáli, fentanyl, prací přípravky atd.), nebo k embolii (v injekčních drogách se někdy objevují i směsné látky typu omítky, hašeného vápna apod.).²³ Dalším rizikem je aplikace samotná. Nejvíce škodlivých důsledků přináší

vpichování – od povrchového poškození kůže přes různé záněty až po krví přenosné infekce. Odhaduje se, že více než 10 % všech infekcí HIV na celém světě je způsobeno používáním kontaminovaného injekčního zařízení. Pokud vyloučíme subsaharskou Afriku a Karibik, vzroste tento podíl injekčních uživatelů drog až o 30–40 % mezi osobami s infekcí HIV. Mezi injekčními uživateli drog je míra infekce hepatitidou v některých místech dokonce vyšší než HIV.²⁴ Patří sem také různé příznaky závislosti, jako je náhlý úbytek nebo přírůstek hmotnosti, porucha imunity, zarudlé oči, rozšíření zornic (mydriáza), neobvyklá barva pleti, špatný dech apod.²⁵

3.1.2. Populační

Zatěžují i jiné osoby, než je sám uživatel drogy. Představují tedy riziko pro populaci jako celek. Řeč je například o šíření krevně přenosných nemocí skrz injekční nářadí nebo sexuální styk, pre- nebo i postnatální závislosti ovlivňující plod/dítě nebo o účasti při dopravních a jiných nehodách, jejichž aktivní účastníci byli pod vlivem drog a poškození byli i neaktivní účastníci nehody apod.²⁶

3.2 Sociální dopady

Sociální problémy spojené s uživateli drog zahrnují především vyšší výskyt bezdomovectví, rodinných problémů, nezaměstnanosti a nižšího vzdělání. S rostoucí délkou problémového užívání drog výskyt těchto negativních jevů roste. Kumulace takových problémů může vést až k sociálnímu vyloučení, které je potom důsledkem ještě vyššího užívání drog, ale také se stává příčinou užívání drog v sociálně vyloučených komunitách.²⁷

3.2.1. Kriminalita a násilí

Jedním z nejzávažnějších sociálních dopadů užívání drog je páchání trestné činnosti. Nelegální obchod s drogami vede k vysoké míře kriminality. Lidé, kteří jsou závislí na drogách, mohou být nuceni se zapojit do nelegálních aktivit, aby si mohli

„Odhaduje se, že více než 10 % všech infekcí HIV na celém světě je způsobeno používáním kontaminovaného injekčního zařízení.

Pokud vyloučíme subsaharskou Afriku a Karibik, vzroste tento podíl injekčních uživatelů drog až o 30–40 % mezi osobami s infekcí HIV. Mezi injekčními uživateli drog je míra infekce hepatitidou v některých místech dokonce vyšší než HIV.“

udržovat svou závislost. To může vést k násilí, krádežím, únosům a dalším trestným činům.²⁸

3.2.2. Rodinné problémy

Život se závislostí může zanechat trvalé následky na člověku, ale může také významně ovlivnit jeho blízké, zejména rodinu včetně dětí. Návykové látky mohou bránit osobě v péči o své blízké a plnění rodinných povinností. To může vést k rozpadu rodiny a rozbití partnerských vztahů. Členové rodiny často pocítují hněv, frustraci, úzkost, stud a v mnohých případech také pocit viny.²⁹ Rodiny mohou zažít vysokou míru napětí a konfliktů, což vede k celkové nestabilitě. Děti potřebují především stabilní prostředí, klid, pocit bezpečí, lásku a pravidelný režim. A to právě rodič užívající drogy často nemůže poskytnout.³⁰

4 Postavení WHO

Pro řešení problémů s drogami v celosvětovém měřítku je pro WHO poměrně důležitá spolupráce s dalšími agenturami OSN a mezinárodními organizacemi. WHO je jedním ze čtyř hlavních smluvních orgánů mezinárodních úmluv o kontrole drog (další jsou INCB, CND a Generální tajemník OSN).³¹ WHO je jediným smluvním orgánem **odpovědným za provádění lékařského a vědeckého hodnocení drog vyvolávajících závislost**.³²

Na začátku je dobré zdůraznit, že WHO **neseписuje seznam zakázaných drog** (to dělá orgán INCB, WHO s ním pouze spolupracuje), ale **vydává doporučení týkající se kontroly a regulace psychoaktivních látek**.³³

„WHO neseписuje seznam zakázaných drog, ale vydává doporučení týkající se kontroly a regulace psychoaktivních látek.“

Hodnotí potenciální zdravotní rizika těchto látek a doporučuje, zda by měly být kontrolovány či nikoliv. Každý stát si tvoří svůj vlastní seznam kontrolovaných či zakázaných látek, které se mezinárodně značně liší.

CO JSOU DANÉ ORGANIZACE ZAČ?

INCB = The International Narcotics Control Board neboli *Mezinárodní výbor pro kontrolu narkotik* je orgán zřízený Jednotnou úmluvou o omamných látkách z roku 1961. Cílem je dohlížet na dodržování úmluv OSN o drogách.⁵⁸ Je nezávislá na vládách. Má 13 členů, kteří jsou vybíráni na základě osobních schopností a odbornosti a voleni Ekonomickou a sociální radou OSN (ECOSOC).⁵⁹

CND = The Commission on Narcotic Drugs neboli *Komise pro omamné látky* byla zřízena jako jedna z výkonných komisí ECOSOC v roce 1946. Monitoruje a analyzuje drogovou situaci ve světě, přičemž vytváří návrhy opatření na posílení mezinárodní kontroly drog.⁶⁰ Společně s Komisí OSN pro prevenci kriminality a trestní spravedlnost (CCPJ) funguje jako řídicí orgán UNODC.⁶¹

UNODC = United Nations Office on Drugs and Crime neboli *Úřad OSN pro drogy a kriminalitu* má za cíl podpořit úlohy OSN v oblasti kontroly drog a prevence zločinnosti. Zabývá se produkcí a obchodem s drogami a související kriminalitou.⁶²

4.1 Úmluvy OSN

Existují tři základní úmluvy o psychoaktivních drogách z let 1961, 1971 a 1988. Jejich společným cílem je ochrana zdraví a dobrých životních podmínek lidstva. Strany těchto úmluv se shodly, že pro dosažení požadovaných výsledků je důležitá spolupráce států.³⁴

Mezinárodní úmluvy o kontrole drog z roku 1961 a 1971 svěřují WHO odpovědnost za přezkoumání a posouzení látek. Dále také zmocňují WHO, aby předkládala doporučení generálnímu tajemníkovi OSN o potřebě mezinárodní kontroly psychoaktivních látek podle doporučení jejího nezávislého vědeckého

poradního orgánu ECDD.³⁵ Hlavními úlohami WHO je podle úmluv chránit jednotlivce a společnost před zdravotními problémy způsobenými užíváním drog a podporovat kroky za účelem snížení škod.³⁶

Implementace úmluv by měla směřovat k závazku vlád vytvořit systém kontroly, který zajistí adekvátní dostupnost regulovaných látek pro lékařské a vědecké účely a zároveň zabráni jejich zneužívání a obchodování s nimi.³⁷

Co je ECDD?

Expert Committee on Drug Dependence neboli *Expertní výbor pro drogovou závislost* je vědecký poradní orgán WHO, který se skládá z nezávislé skupiny odborníků v oblasti drog, léčiv a závislosti.⁶³ První zasedání proběhlo již v roce 1949.⁶⁴ Výsledkem jejich práce je posouzení zdravotních rizik a přínosů užívání psychoaktivních látek podle souboru pevně stanovených kritérií, jako jsou potenciál vzniku závislosti na dané látce a zda je tato látka zneužívaná nebo zda existuje pravděpodobnost, že zneužitá bude.⁶⁵

Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami (1988), anglicky **Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances**, je zaměřená na postihování obchodníků s narkotiky a na zamezení legalizace zisků z nelegálního prodeje narkotik. WHO se ovšem obchodem nezaobírá, nebude tedy již v tomto backgroundu podrobněji rozepsána.

Rozdíl mezi omamnými a psychotropními látkami

Tyto dva výrazy jsou odlišné právní termíny.⁶⁶ Psychotropní látky jsou ty, které mají potenciál měnit vnímání, náladu, vědomí nebo chování člověka (např. psychofarmaka, kofein, kokain).⁶⁷ Omamné látky mohou způsobit omámení, ztrátu vědomí, svalovou relaxaci, případně navodit euforii (např. narkotika, opiáty).⁶⁸ Je důležité myslet na to, že spousta látek mohou být jak psychotropní, tak omamné.

4.2 Oblasti práce WHO

WHO se zabývá důsledky užívání drog pro veřejné zdraví jako celek. Jakákoliv činnost je vždy v souladu s výše uvedenými úmluvami OSN, se samotnou Ústavou WHO, rezolucemi WHA a Obecným pracovním programem WHO.⁶⁶ Činnost této organizace lze rozdělit na následující oblasti:

4.2.1. Monitoring a revize látek

Jedním z úkolů WHO je monitorování užívání a zneužívání drog. Na základě zjištěných dat se snaží pomáhat členským státům zajišťovat účinná řešení (např. školení zdravotníků). Mezi zkoumané statistiky

4.1.1. Jednotná úmluva o omamných látkách (1961)³⁸

Z angličtiny **Single Convention on Narcotic Drugs**,³⁹ jedná se o mezinárodní smlouvu, která kontroluje činnosti (pěstování, výrobu, dodávky, obchod, přepravu) konkrétních omamných látek a stanovuje systém předpisů (licence, opatření pro léčbu, výzkum atd.) pro jejich lékařské a vědecké účely; zřizuje také INCB. Jejím cílem bylo sjednocení předchozích mezinárodních úmluv. Rozřazuje omamné látky do čtyř skupin, které jsou v průběhu let rozšiřovány.⁴⁰ V roce 2021 byla ratifikována 186 státy.⁴¹

4.1.2. Úmluva o psychotropních látkách (1971)⁴²

Z angličtiny **Convention on Psychotropic Substances**,⁴³ tato smlouva do látek pod mezinárodní kontrolou (vedle termínu omamné látky) zavedla nově kategorii látek psychotropních (amfetaminy, halucinygeny, sedativa atd.). Navazuje na úmluvu z roku 1961, která nezakazovala mnoho nově objevených psychotropních látek, protože její působnost byla omezena na omamné látky (např. s konopím, kokou, opiáty).⁴⁴ V roce 2021 byla ratifikována v 184 státech.⁴⁵

patří: rizikové faktory, účinné způsoby možných zámků, vznikající trendy, zhodnocení dosavadních postupů jednotlivých vlád.⁴⁷

Žádost o přezkum určitých látek podávají smluvní strany úmluv. ECDD následně provádí výzkum, jehož výsledky sděluje WHO. Ta je předává generálnímu tajemníkovi OSN a následně CND, která je zodpovědná za rozhodnutí o zařazení látek podle ustanovení úmluv. Kromě farmakologických a chemických informací, které CND od WHO získává, musí brát také ohled například na administrativní a sociální záležitosti.⁴⁸

Prostřednictvím ECDD přezkoumala WHO od roku 1949 více než 400 látek. Mezi lety 1948 a 1999 vzrostl počet omamných látek z 18 na 118 a počet psychotropních z 32 na 111.⁴⁹

4.2.2. Prevence a léčba užívání drog

Toto WHO považuje za vhodný způsob, jak dosáhnout snížení poptávky po drogách. WHO podporuje své členské státy tím, že shromažďuje, analyzuje a šíří strategie založené na poznatcích v oblasti primární prevence, včasné intervence, léčby a sociální reintegrace. Tyto informace se snaží předávat politikům a odborníkům působícím ve zdravotnictví, a v sociálním a vzdělávacím sektoru.⁵⁰

Skrze primární prevenci se snaží snižovat poptávku po drogách, a to zejména prostřednictvím vyvíjení komplexních postupů cílených hlavně na mladé lidi, aby nezačínali s užíváním drog, nebo, pokud již s drogami začali, snaží se předcházet zhoršování jejich stavu.⁵¹

Důležité je také zmínit, že WHO se pokouší zajistit spravedlivý přístup ke všem pacientům. To znamená, že **si osoby s poruchami způsobenými užíváním návykových látek zaslouží stejnou úroveň péče jako pacienti s jinými onemocněními**. WHO vydává klinické pokyny pro léčbu drogové závislosti. Tyto pokyny jsou určeny poskytovatelům zdravotní péče, aby prováděli účinnou a vhodnou léčbu; ta by měla být v každém státu dostupná, a to včetně té psychoterapeutické. Zdravotnické služby by měly případy ideálně odhalovat zavčas (např. prostřednictvím testování).⁵²

4.2.3. Léčba infekcí přenosných krví, harm reduction

S nitrozilním užíváním drog jsou často spojené také infekce přenášené krví (HIV, hepatitidy atd.).

4.3 Priority a cíle WHO

Primárními cíli WHO při řešení problémů s drogami jsou podpora veřejného zdraví, prevence zneužívání drog, zajištění přístupu k základním lékům a zároveň kontrola rizik spojených s užíváním drog.

WHO se snaží snížit škody související s injekčním užíváním drog.

Strategie zvaná **harm reduction** obsahuje přístupy vedoucí ke snižování či minimalizaci vzniku dalších škod způsobených drogami, a to u osob, které v současnosti drogy užívají a nejsou motivovány k přestání. Mezi nejznámější postupy používané v HR patří výměna použitého injekčního náčiní za sterilní, poskytování informací (o možnostech léčby či jiné odborné pomoci), kontaktní (situační) poradenství a edukace o rizicích. Patří sem také dostupnost substituční léčby

opiáty.⁵³ Společně s UNODC usiluje WHO o poskytování těchto postupů také ve věznicích.⁵⁴

4.2.4. Zlepšení přístupu ke kontrolovaným lékům

WHO odhaduje, že 83 % světové populace žije v zemích s nízkým přístupem a nebo zcela bez přístupu ke kontrolovaným lékům (např. pro léčbu bolesti). Léčebné postupy by tedy měly být vybírány takové, které odpovídají individuálním potřebám pacientů. WHO doporučuje, aby vlády umožnily zdravotníkům předepisovat vhodné léky tím, že zajistí jejich dostupnost. Vhodnými léky jsou myšleny ty, které prošly mezinárodní kontrolou. Každé dva roky WHO vydává seznamy základních léků (*Model Lists of Essential Medicines*), které by měly sloužit k pokrytí prioritní zdravotní péče populace.

Ačkoliv WHO považuje za důležité, aby byly látky regulovány, tvrdí také, že systém kontroly látek by neměl být překážkou jejich dostupnosti. WHO poskytuje poradenství a podporu a snaží se tak státům pomoci.⁵⁶

Dalšími cíli jsou podpora vyváženého a vzájemně posilujícího přístupu ke snižování nabídky a poptávky a pracování na zlepšení přístupu ke kontrolovaným lékům pro lékařské a vědecké potřeby v souladu s cíli úmluv.⁵⁷

5 Shrnutí

Drogová problematika nebyla až do 20. století státy celosvětově řešena. Mezinárodní spolupráce ohledně drog se tedy poprvé objevuje na počátku 20. století, kdy státy již nejsou schopny samy čelit šíření drog. Tento problém je tedy nadále řešen poměrně neúčinně a ročně se seznam drog rozšiřuje o další objevené a zneužívané látky. S drogovou závislostí jsou spojeny také sociální a ekonomické dopady, nejmarkantnějším problémem je vzniklá kriminalita.

Pro WHO není relevantní obchod, pašování nebo otázka legalizace látek, WHO se zabývá problematikou drogové závislosti jako takové. Stará se o financování výzkumů, jaká rizika představují určité látky, jak pomoci závislým a nebo jak zlepšit prevenci.

V průběhu let bylo přijato několik úmluv, nejdůležitějšími jsou Jednotná úmluva o omamných látkách (1961) a Úmluva o psychotropních látkách (1971). Obě slouží ke kontrole činnosti konkrétních omamných látek a stanovují systém předpisů pro jejich lékařské a vědecké účely. Roku 1994 byl vydán také lexikon poskytující stručné definice pro asi 230 termínů, které často používají lékaři, výzkumníci, učitelé a další, kteří pracují v oblasti zneužívání návykových látek. Hlavními kroky drogové politiky v dnešní době jsou především prevence a strategie *harm reduction*.

Otázky pro jednání

- Jak váš stát přistupuje k drogově závislým jedincům?
- Je ve vašem státě zaveden nějaký mechanismus monitoringu drog?
- Jakou byste navrhli úpravu definic vypsanych v kapitole 2.1, aby vyhovovala společenské a kulturní situaci ve vašem státu?
- Jakou z metod drogové politiky využívá váš stát? Zabývá se spíše prevencí a nebo represí?
- Mělo by dojít k zavedení přísnějších opatření při zneužívání psychotropních látek?
- Našel váš stát praktická opatření za účelem prevence a včasného zjištění a léčení osob, kterých se to týká? Které fungují?
- Jaký postoj zaujímá váš stát k novým drogám?
- Je vaše země ochotna sdílet informace týkající se boje proti drogám?
- Ratifikoval váš stát Jednotnou úmluvu (1961) a Úmluvu o psychotropních látkách (1971)?

Doporučené a rozšiřující zdroje

Jak WHO pracuje na prevenci užívání drog, snížení škod a zlepšení bezpečného přístupu k lékům:

<https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/311674/WHO-MVP-EMP-2019.02-eng.pdf?sequence=5>

Seznamy, které látky dané státy vyváží:

<https://www.incb.org/documents/Psychotropics/forms/greenlist/2024/2311984E.pdf>

Zjednodušený factsheet o roli WHO vzhledem k úmluvám z let 1961 a 1971:

https://cdn.who.int/media/docs/default-source/controlled-substances/whos-role-in-intl-drug-system-flyer.pdf?sfvrsn=f70b6c3e_2&download=true

World population review:

<https://worldpopulationreview.com/state-rankings/topic/health>

UNODC výkaz o drogách za rok 2023:

https://www.unodc.org/res/WDR-2023/WDR23_Exsum_fin_DP.pdf

Časopis Zaostřeno na drogy:

https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/4624/595/Zaostreno%20200504.pdf

Global Drug Policy Index

<https://globaldrugpolicyindex.net/faq>

Jednotná úmluva o psychotropních látkách v češtině:

<https://www.mvcr.cz/soubor/jednotna-umluva-o-omamnych-latkach-pdf.aspx>

The war on drugs (video):

https://youtube.com/playlist?list=PLDbSvEZka6GGanXjSfH1bQNVheppFQWWo&si=_RrbUWmkokE7UgVX

Seznam zdrojů

- ¹ FIŠEROVÁ, Magdaléna. *Historie, příčiny a léčení drogových závislostí*. Online. Postgraduální medicína. 2000, roč. 2, č. 3, s. 288–298. Dostupné z: https://www.lf3.cuni.cz/3LF-1415-version1-zavislost_ol.doc. [citováno 2023-12-12]
- ² ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2003. Učebnice (UP). ISBN 8024407094. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Tomas-Zabransky/publication/40298463_Drogova_epidemiologie/links/5763e4e008ae1658e2ea1f36/Drogova-epidemiologie.pdf. [citováno 2023-12-12]
- ³ *Lexicon of alcohol and drug terms*. Online. WHO. Geneve:, 1994. ISBN 9241544686. Dostupné z: <https://www.who.int/publications/i/item/9241544686> [citováno 2023-12-12]
- ⁴ Tamtéž.
- ⁵ *International statistical classification of diseases and related health problems*. WHO. Online. 5. edition. Geneve:, 2011. ISBN 9789241549165. Dostupné z: https://icd.who.int/browse10/Content/statichtml/ICD10Volume2_en_2019.pdf [citováno 2023-12-12]
- ⁶ *International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (ICD)*. Online. Who.int. 2022. Dostupné z: <https://www.who.int/classifications/classification-of-diseases>. [citováno 2023-12-12]
- ⁷ *Lexicon of alcohol and drug terms*. Online. WHO. Geneve:, 1994. ISBN 9241544686. Dostupné z: <https://www.who.int/publications/i/item/9241544686> [citováno 2023-12-12]
- ⁸ DARLINGTONOVÁ, Gail a STONE, Trevor. *Léky, drogy, jedy*. Academia, 2003. ISBN 8020010653.
- ⁹ TEAM, WHO. *Expert Committee on Drug Dependence*. 16th report. WHO, 1969. ISBN 9241204079. Dostupné z: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/40710/WHO_TRS_407.pdf;jsessionid=A24E45846B3FB5C21B4CoC32EC58F65F?sequence=1 [citováno 2023-12-12]
- ¹⁰ DVOŘÁK, Ondřej. *Já, droga*. Praha: Grada Publishing, 2023. ISBN 978-80-271-3759-6.
- ¹¹ *Lexicon of alcohol and drug terms*. Online. Geneve:, 1994. ISBN 9241544686. Dostupné z: <https://www.who.int/publications/i/item/9241544686> [citováno 2023-12-12]
- ¹² ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2003. Učebnice (UP). ISBN 8024407094. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Tomas-Zabransky/publication/40298463_Drogova_epidemiologie/links/5763e4e008ae1658e2ea1f36/Drogova-epidemiologie.pdf [citováno 2023-12-12]
- ¹³ Tamtéž.
- ¹⁴ *Countries Where Alcohol Is Illegal 2024*. Online. World population review. 2024. Dostupné z: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/countries-where-alcohol-is-illegal> [citováno 2024-02-10].
- ¹⁵ ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2003. Učebnice (UP). ISBN 8024407094. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Tomas-Zabransky/publication/40298463_Drogova_epidemiologie/links/5763e4e008ae1658e2ea1f36/Drogova-epidemiologie.pdf [citováno 2023-12-12]
- ¹⁶ Cannabis Regulation in Europe: Country Report Netherlands. Online. Dostupné z: https://www.tni.org/files/publication-downloads/cr_ned_def.pdf. [citováno 2023-12-12].
- ¹⁷ ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2003. Učebnice (UP). ISBN 8024407094. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Tomas-Zabransky/publication/40298463_Drogova_epidemiologie/links/5763e4e008ae1658e2ea1f36/Drogova-epidemiologie.pdf [citováno 2023-12-12]
- ¹⁸ Národní zdravotnický informační portál. Online. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/2000> [citováno 2023-12-12]
- ¹⁹ WHO. *Drugs-psychoactive*. Online. Dostupné z: https://www.who.int/health-topics/drugs-psychoactive#tab=tab_2 [citováno 2023-12-12]
- ²⁰ Tamtéž.
- ²¹ ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2003. Učebnice (UP). ISBN 8024407094. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Tomas-Zabransky/publication/40298463_Drogova_epidemiologie/links/5763e4e008ae1658e2ea1f36/Drogova-epidemiologie.pdf [citováno 2023-12-12]
- ²² Tamtéž.
- ²³ Tamtéž.
- ²⁴ *Reducing the adverse health and social consequences of drug abuse: a comprehensive approach*. Online. United Nations, 2009 Dostupné z: https://www.unodc.org/docs/treatment/Reducing_the_Adverse_Health_and_Social_Consequences_of_Abuse.pdf [citováno 2023-12-12]
- ²⁵ *Drug addiction (substance use disorder)*. Online. 2022 Dostupné z: <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/drug-addiction/symptoms-causes/syc-20365112> [citováno 2023-12-12]

- ²⁶ ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2003. Učebnice (UP). ISBN 8024407094. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Tomas-Zabransky/publication/40298463_Drogova_epidemiologie/links/5763e4e008ae1658e2ea1f36/Drogova-epidemiologie.pdf [citováno 2023-12-12]
- ²⁷ *THE SOCIAL IMPACT OF DRUG ABUSE*. Online. United Nations Office on Drugs and Crime, 1995. Dostupné z: https://www.unodc.org/pdf/technical_series_1995-03-01_1.pdf [citováno 2023-12-12]
- ²⁸ Tamtéž.
- ²⁹ *Family and social aspects of substance use disorders and treatment*. Online. National library of medicine, 2013. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4158844/> [citováno 2023-12-12]
- ³⁰ *Understanding the Diverse Needs of Children whose Parents Abuse Substances*. Online. National library of medicine, 2012. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3676900/> [citováno 2023-12-12]
- ³¹ *WHO's role, mandate and activities to counter the world drug problem: a public health perspective*. Online. UN, 2014. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/ungass2016/Contributions/UN/WHO/WHO_Role_and_Mandate_to_counter_the_worlds_drug_problems_2014.pdf [citováno 2023-12-12]
- ³² *WHO Expert Committee on Drug Dependence: thirty-second report*. Online. WHO.int, 2007. Dostupné z: <https://www.who.int/publications/i/item/9241209038> [citováno 2023-12-12]
- ³³ Tamtéž.
- ³⁴ *WHO Expert Committee on Drug Dependence: forty-fifth report*. Online. World Health Organization, 2023. ISBN 978-92-4-006873-5. Dostupné z: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/366392/9789240068735-eng.pdf?sequence=1> [citováno 2023-12-12]
- ³⁵ Tamtéž.
- ³⁶ *The role of WHO under the 1961 and 1971 Conventions*. Online. Dostupné z: <https://syntheticdrugs.unodc.org/syntheticdrugs/en/legal/system/who.html> [citováno 2023-12-12]
- ³⁷ *WHO's role, mandate and activities to counter the world drug problem: a public health perspective*. Online. UN, 2014. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/ungass2016/Contributions/UN/WHO/WHO_Role_and_Mandate_to_counter_the_worlds_drug_problems_2014.pdf [citováno 2023-12-12]
- ³⁸ *Jednotná úmluva o omamných látkách*. Online. MZV.ČR, 1965. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/jednotna-umluva-o-omamnych-latkach-pdf.aspx> [citováno 2024-02-11]
- ³⁹ *Single convention on narcotic drugs*. Online. UNODC, 1961. Dostupné z: https://www.unodc.org/pdf/convention_1961_en.pdf [citováno 2024-02-11]
- ⁴⁰ *Zaostřeno na drogy*. Online. Úřad vlády České republiky, 2005. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/4624/595/Zaostreno%20200504.pdf [citováno 2024-02-11]
- ⁴¹ *Report of the International Narcotics Control Board for 2021*. Online. INTERNATIONAL NARCOTICS CONTROL BOARD, 2022. ISBN 978-92-1-000121-2. Dostupné z: https://www.incb.org/documents/Publications/AnnualReports/AR2021/Annual_Report/E_INCB_2021_1_eng.pdf [citováno 2024-02-11]
- ⁴² *Úmluva o psychotropních látkách*. Online. MZV.ČR, 1989. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/vyhlaska-ministra-zahranicnich-veci-ze-dne-21-dubna-1989-c-62-1989-sb-o-umluve-o-psychotropnich-latkach.aspx> [citováno 2024-02-11]
- ⁴³ *Convention on psychotropic substances*. Online. UNODC, 1971. Dostupné z: https://www.unodc.org/pdf/convention_1971_en.pdf [citováno 2024-02-11]
- ⁴⁴ *Zaostřeno na drogy*. Online. Úřad vlády České republiky, 2005. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/4624/595/Zaostreno%20200504.pdf [citováno 2024-02-11]
- ⁴⁵ *Report of the International Narcotics Control Board for 2021*. Online. INTERNATIONAL NARCOTICS CONTROL BOARD, 2022. ISBN 978-92-1-000121-2. Dostupné z: https://www.incb.org/documents/Publications/AnnualReports/AR2021/Annual_Report/E_INCB_2021_1_eng.pdf [citováno 2024-02-11]
- ⁴⁶ *WHO's role, mandate and activities to counter the world drug problem: a public health perspective*. Online. UN, 2014. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/ungass2016/Contributions/UN/WHO/WHO_Role_and_Mandate_to_counter_the_worlds_drug_problems_2014.pdf [citováno 2023-12-12]
- ⁴⁷ Tamtéž.
- ⁴⁸ *WHO Expert Committee on Drug Dependence: forty-fifth report*. Online. World Health Organization, 2023. ISBN 978-92-4-006873-5. Dostupné z: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/366392/9789240068735-eng.pdf?sequence=1> [citováno 2023-12-12]
- ⁴⁹ *WHO's role, mandate and activities to counter the world drug problem: a public health perspective*. Online. UN, 2014. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/ungass2016/Contributions/UN/WHO/WHO_Role_and_Mandate_to_counter_the_worlds_drug_problems_2014.pdf [citováno 2023-12-12]
- ⁵⁰ Tamtéž.
- ⁵¹ Tamtéž.
- ⁵² Tamtéž.
- ⁵³ *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Online. Úřad vlády České republiky, 2001. ISBN 80-238-8014-4. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/publikace/glosar/?g=108> [citováno 2024-02-11]

⁵⁴ WHO's role, mandate and activities to counter the world drug problem: a public health perspective. Online. UN, 2014. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/ungass2016/Contributions/UN/WHO/WHO_Role_and_Mandate_to_counter_the_worlds_drug_problems_2014.pdf [citováno 2023-12-12]

⁵⁵ World Health Organization Model List of Essential Medicines – 23rd List, 2023. In: The selection and use of essential medicines 2023: Executive summary of the report of the 24th WHO Expert Committee on the Selection and Use of Essential Medicines, 24 – 28 April 2023. Geneva: World Health Organization. Dostupné z <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-MHP-HPS-EML-2023.02> [citováno 2024-02-11]

⁵⁶ Narcotic and psychotropic drugs: achieving balance in national opioids control policy: guidelines for assessment. Online. World Health Organization, 2011. ISBN 978 92 4 156417 5. Dostupné také z: https://www.unodc.org/docs/treatment/Pain/WHO_encuring_balance_controlled_substances.pdf [citováno 2024-02-11]

⁵⁷ WHO's role, mandate and activities to counter the world drug problem: a public health perspective. Online. UN, 2014. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/ungass2016/Contributions/UN/WHO/WHO_Role_and_Mandate_to_counter_the_worlds_drug_problems_2014.pdf [citováno 2023-12-12]

⁵⁸ INCB. Online. INCB.org. 2024. Dostupné z: <https://www.incb.org/incb/en/about.html> [citováno 2024-02-11]

⁵⁹ INCB. Online. Drogy.net. 2007. Dostupné z: https://www.drogy.net/knihovna/eknihovna/mezinarodni-vybor-pro-kontrolu-drog-incb_2007_02_26.html [citováno 2024-02-11]

⁶⁰ Komise OSN pro narkotika. Online. MZČR. 2014. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/komise-osn-pro-narkotika-commission-on-narcotic-drugs-cnd/> [citováno 2024-02-11]

⁶¹ CND. Online. UNODC.org. Dostupné z: https://www.unodc.org/res/commissions/CND/Mandate_Functions/scheduling-elearning-tutorial_html/Brochure_on_the_Commission_on_Narcotic_Drugs.pdf [citováno 2024-02-11]

⁶² Mzv.gov.cz. Online. Dostupné z: https://mzv.gov.cz/mission.vienna/cz/organizace_v_pusobnosti_mise/osn/index.html [citováno 2024-02-11]

⁶³ WHO.int. Online. Dostupné z: <https://www.who.int/groups/who-expert-committee-on-drug-dependence> [citováno 2024-02-11]

⁶⁴ WHO Expert Committee On Drug Dependence. World Health Organ Tech Rep Ser. 1999;887:1-23. PMID: 10379231. Online. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/10379231/> [citováno 2024-02-11]

⁶⁵ About us, the Expert Committee On Drug Dependence. WHO.int. Online. Dostupné z: <https://www.who.int/groups/who-expert-committee-on-drug-dependence/about> [citováno 2024-02-11]

⁶⁶ Multilingual dictionary of Narcotic Drugs and Psychotropic Substances under international control. Online. UNODC, 2006. ISBN 978-92-1-048117-5. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/scientific/MLD-06-58676_Vol_1_ebook.pdf [citováno 2024-02-11]

⁶⁷ Národní zdravotnický informační portál. Online. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR a Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2024. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/2197> [citováno 2024-02-11]

⁶⁸ Narcotics & Psychotropics. Online. Single window for logistics Luxemburg. 2018. Dostupné z: <https://logistics.public.lu/en/formalities-procedures/type-goods/health-products/narcotics-psychotropics.html> [citováno 2024-02-11]

Zdroje obrázků

Obr. 1: Our world in data. Online. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/grapher/deaths-drug-overdoses-who>. [citováno 2024-02-11]

Pražský studentský summit

Pražský studentský summit je unikátní vzdělávací projekt existující od roku 1995. Každoročně vzdělává přes 300 studentů středních i vysokých škol o současných globálních tématech, a to především prostřednictvím simulace jednání čtyř klíčových mezinárodních organizací – OSN, NATO, EU a G20.

Asociace pro mezinárodní otázky

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Tento přední český zahraničně politický think-tank není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskusi.

Nela Karlová

Autorka je spolupracovnicí Asociace pro mezinárodní otázky a členkou přípravného týmu Pražského studentského summitu.

Autor: Nela Karlová

Imprimatur: Matěj Martiník, Anna Marie Podlipná

Jazyková úprava: Leonard Yu, Klára Kolevská, Vilém Novohradský

Faktická korektura: Vít Poříz, Matěj Hulička

Sazba: Čeněk Mědílek

Grafická úprava: Jaroslav Kopřiva

Vydala Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) pro potřeby XXIX. ročníku Pražského studentského summitu.

© AMO 2024

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

Žitná 27, 110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 813 460

e-mail: summit@amo.cz

IČ: 65 99 95 33

www.amo.cz

www.studentsummit.cz